

BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI ÎNTREGITE. ADUNAREA DEPUTAȚILOR, SESIUNEA 1920–1922 (III)

RODICA IAȚENCU

Bukowiner Vertreter im Landtag Grossrumäniens. Abgeordnetenversammlung, Session 1920–1922 (III)

(Zusammenfassung)*

Der vorliegende dokumentarische Beitrag behandelt die Tätigkeit der Bukowiner Vertreter im ersten Landtag Grossrumäniens – die Abgeordnetenversammlung, Session 1920–1922. Die Landtagswahlen wurden von der Regierung des Generals Alexandru Averescu, des Präsidenten der Volkspartei, organisiert. In der Bukowina wurden die Wahlen aufgrund des Gesetzes Nr. 1 638 vom 8. April 1920 veranstaltet. Durch dieses Gesetz hat man einige Vorschriften des Wahlgesetzes für die Bukowina Nr. 3 620 vom 24. August 1919 verändert. Die Provinz wurde durch 17 Abgeordneten vertreten: Eusebie Popovici (Bezirk Suczawa), Ion Candrea (Bezirk Kimpolung), Dorimedont Popovici (Bezirk Gurahumora), Ifrim Popescu, Aurel Țurcan (Bezirk Radautz), Alfred Kohlruss, Vasile Ungureanu (Bezirk Storozynetz), George Grigorovici (der sich für ein Senatormandat entschied), Iacob Pistiner, Benno Straucher (Czernowitz-Stadt), Constantin A. Dragonesi, Modest Cezar Scarlat (Bezirk Czernowitz), Constantin Krakalia (Bezirk Zastawna), Ion Heșca (Bezirk Kotzman), Anton Lukaszewicz (Bezirk Wiżnitz), Toma Ionescu (Bezirk Waszkoutz), Vasile Grigorcea (Bezirk Sereth). Dazu kamen auch drei stellvertretende Abgeordnete: Rudolf Gaidosch, Norbert Kipper und Iosef Bierrer (Czernowitz-Stadt).

In der parlamentarischen Session 1920–1922 haben die Bukowiner Politiker Anreden, Mitteilungen und Erklärungen über verschiedene Probleme präsentiert, mit denen sich die rumänische Gesellschaft in den ersten Nachkriegsjahren auseinandersetzte. Die Thematik der parlamentarischen Tätigkeit betrifft Folgendes: Gesetzentwürfe (besonders den Entwurf des Agrargesetzes, wobei mehrere Artikel geändert wurden, den Gesetzentwurf zur Liquidierung der Kriegsentschädigungen und zur Abschreibung der inländischen öffentlichen Schulden und den Gesetzentwurf zur Reform des progressiven Steuerrechts), Probleme in der Vereinigung und Verwaltung

---

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

der Bukowina, Unterstützungserklärungen für die Minderheitenrechte. Andere kurz behandelten Themen sind: die Situation der Provinzschulen und der Verkehrsverhältnisse, die Unterstützung der Bevölkerung durch Güterversorgung, die Wahlversammlungen in der Provinz. In dieser parlamentarischen Session des Abgeordnetenhauses wurden auch Mitteilungen in persönlichen Sachen oder in der Frage der parlamentarischen Immunität gemacht.

Im dritten Teil dieses Artikels präsentieren wir drei Landtagsreden, und zwar die der Abgeordneten Vasile Ungureanu, Dorimedont Popovici und Iacob Pistiner, worin die Probleme der Vereinheitlichung und Verwaltung der Bukowina in den ersten Jahren nach 1918 behandelt werden.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: die Bukowina, Landtagswahlen, Landtagsmitglieder, Landtagsreden, Probleme der Vereinheitlichung und Verwaltung der Bukowina.

În primele două părți ale acestui documentar, am prezentat validarea alegerilor pentru Adunarea Deputaților (sesiunea 1920–1922), desfășurate în cele 15 circumscripții electorale care au fost organizate în Bucovina, precum și în județul Suceava–Regat (deputații care au reprezentat acest județ au prezentat intervenții care s-au referit și la problemele Bucovinei) și activitatea deputaților bucovineni desfășurată în această sesiune parlamentară. În partea a treia, prezentăm câteva documente referitoare la problemele unificării și administrării Bucovinei în primii ani de după unire.

În Parlamentul României Întregite, sesiunea 1920–1922, populația Bucovinei a fost reprezentată de 16 deputați (George Grigorovici, care a candidat pentru ambele Camere, a optat pentru mandatul de senator; în circumscripția Cernăuți–oraș, au fost aleși și trei deputați supleanți) și 10 senatori, dintre care unul de drept (mitropolitul Bucovinei) și nouă aleși (opt prin vot universal și unul din partea Universității din Cernăuți), care au candidat din partea Partidului Poporului, Partidului Social Democrat din Bucovina, Partidului Democrat al Unirii, Partidului Democrat. Deputații bucovineni care au reprezentat populația provinciei în Parlament au fost: Eusebie Popovici (Partidul Poporului, județul Suceava), Ion Candrea (Partidul Poporului, județul Câmpulung), Dorimedont Popovici (Partidul Poporului, județul Gura-Humorului), Ifrim Popescu (Partidul Poporului, județul Rădăuți), Aurel Țurcan (Partidul Poporului, județul Rădăuți), Alfred Kohlruss (gruparea germană, județul Storojineț), Vasile Ungureanu (Partidul Democrat al Unirii, județul Storojineț), Constantin A. Dragonesi (Partidul Poporului, județul Cernăuți), Modest Cezar Scalat (Partidul Poporului, județul Cernăuți), Constantin Krakalia (Partidul Poporului, județul Zastavna), Ion Heșca (gruparea socialistă, județul Coțmani), Anton Lukaszewicz (Partidul Poporului, județul Vijnița), Toma Ionescu (Partidul Democrat, județul Vășcăuți), Vasile Grigorcea (Partidul Poporului, județul Siret). Orașul Cernăuți (acesta a avut, din punct de vedere administrativ, un statut aparte, fiind organizat de sine stătător; n-a fost inclus în

niciunul dintre cele 11 ținuturi/căpităni în care a fost împărțită Bucovina până în anul 1925, când a fost adoptată Legea pentru unificarea administrativă, în baza căreia s-au organizat în provincie cinci județe) a fost reprezentat de cinci deputați, dintre care trei supleanți: Iacob Pistiner (gruparea socialistă), Benno Straucher (independent), Rudolf Gaidosch (gruparea socialistă), Norbert Kipper și Iosif Bierrer. Din partea județului Suceava–Regat, au fost trimiși în Parlament opt deputați, dintre care patru supleanți: Vasile Tomegea (Partidul Naționalist Democrat), Virgil Tempeanu (Partidul Naționalist Democrat), Ion Zelea-Codreanu (Partidul Naționalist Democrat), Ion V. Crețu (Partidul Naționalist Democrat), Toader Crețu, Ștefan Dimitriu, Constantin Demetrescu, Mihai Zăhărescu.

Oamenii politici bucovineni au prezentat, în sesiunea parlamentară 1920–1922, interpelări, comunicări, declarații, întrebări, petiții despre diverse probleme cu care se confrunta societatea românească în primii ani de după terminarea Primului Război Mondial. Tematica intervențiilor parlamentare se referă la: dezbaterile unor proiecte de legi (Proiectul de lege pentru reforma agrară din Bucovina, pe marginea căruia s-au formulat amendamente la unele dintre articole, Proiectul de lege pentru lichidarea despăgubirilor de război și amortizarea datoriei publice interne, Legea impozitelor pe capital, Legea pentru încurajarea construcțiilor, Proiectul de lege asupra impozitului pe lux și cifra de afaceri, Proiectul de lege pentru reforma contribuțiilor directe), problemele unificării și administrării Bucovinei, declarații de susținere a drepturilor minorităților. De asemenea, intervențiile deputaților bucovineni au avut în vedere și alte teme, legate de situația școlilor din provincie, a căilor de comunicație, sprijinirea populației bucovinene prin aprovizionarea cu diverse bunuri, desfășurarea alegerilor în unele dintre circumscripțiile electorale organizate în provincie. În această sesiune parlamentară a Adunării Deputaților au fost susținute și comunicări în chestiuni personale sau despre imunitatea parlamentară.

Prezentăm, în continuare, trei interpelări susținute de către deputații Vasile Ungureanu (ședința A.D. din 16 iulie 1920), Dorimedont Popovici (ședința A.D. din 28 decembrie 1920) și Iacob Pistiner (ședința A.D. din 18 iulie 1921), referitoare la problemele unificării și administrării Bucovinei.

Interpelarea deputatului Vasile Ungureanu¹ (Partidul Democrat al Unirii, circumscripția Ciudei, județul Storojineț), prezentată în ședința A.D. din 16 iulie 1920, pe marginea proiectului de răspuns la Mesajul Tronului²

---

¹ Vasile Ungureanu – om politic bucovinean, membru al Partidului Democrat al Unirii. A făcut parte din conducerea administrativă a Bucovinei, când, după instaurarea guvernului liberal (1922), au fost reorganizate Secretariatele de Serviciu, iar Ion Nistor a fost numit ministru secretar de stat și membru în Comisia centrală de lichidare și unificare. Cf. Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 80.

² Dezbaterile Adunării Deputaților (în continuare se va cita D.A.D.), „Monitorul Oficial” (în continuare se va cita M.O.), nr. 22, 20 iulie 1920, p. 357–361.

D-lor președinte, d-lor deputați, declar că vorbesc în numele Partidului Democrat al Unirii din Bucovina. Am auzit și am citit proiectul de răspuns la Mesaj, venit din partea majorității. Declar că poporul bucovinean, în [ceea] ce privește Tronul și Dinastia, e mândru că se găsește astăzi sub conducerea unui rege român. Poporul bucovinean a iubit împărați și împărătese, dar i-a iubit din silă și de frică, după cum copilul iubește pe mama lui vitregă de furia tatălui tiran. Poporul bucovinean vede în Tron și Dinastie putere, adevăr și dreptate. În ceea ce privește armata, d-lor deputați, poporul bucovinean a știut să-și facă totdeauna datoria militară și a fost totdeauna la înălțimea chemării, o mână de oameni, dar această mână de oameni e și o mână de soldați viteji. Poporul bucovinean a luptat vitejește la Königratz, în Bosnia, în Războiul Mondial, la Ravruska [Rava-Ruska, astăzi oraș în Ucraina], Halici [astăzi oraș în Ucraina], Ivangorod [astăzi oraș în Federația Rusă, regiunea Leningrad], unde regimentele bucovinene au dat dovadă de un adevărat eroism. Și pe frontul românesc, în armata Regatului, au luptat tineri voluntari ofițeri, care au murit la Neajlov, la Mărășești și Oituz, cum a fost tânărul Luția, Grămadă, Turtureanu³. Acest popor bucovinean a avut fericirea să stropească cu sângele lui steagul Unirii și să conlucreze și el pentru marele act pe care l-a așteptat așa de mult întregul neam românesc. Încât, d-lor, asupra acestor două pasaje din proiectul de răspuns la Mesaj, asupra Tronului și armatei, poporul bucovinean se închină, și se închină cu toată sinceritatea și din convingere.

În celelalte chestiuni, să ne fie îngăduit să avem alte păreri. În Bucovina s-a făcut unirea, după cum știți că s-a făcut. Acest mare act al Unirii a întunecat celelalte chestiuni de ordin economic. Și suferințele noastre, necazurile noastre, s-au spălat cu lacrimi de bucurie, vărsate de toți când jucam *Hora Unirii*, în Piața Cernăuților. A doua zi, însă, a țâșnit în mintea fiecăruia întrebarea ce este cu chestiunea economică a poporului întreg și a celui bucovinean în special. Știți cu toții că cea mai mare propagandă contra regatului românesc s-a făcut pe două motive: motivul economic și chestiunea naționalităților. Chestiunea naționalităților din regatul nostru a fost prea mult trâmbițată în toată lumea și prea mult exploatată,

³ Lascăr Luția (1895–1916) – publicist și traducător. Colaborează la publicațiile „Luceafărul”, „Tribuna”, „Românul”, „Epoca”, „Neamul românesc”, „Viața nouă”, „Viitorul”. După izbucnirea Primului Război Mondial, a trecut clandestin în România și s-a înrolat ca voluntar în armata română. A murit în luptele de la Neajlov. Ion Grămadă (1886–1917) – istoric și prozator. Și-a făcut studiile superioare la Cernăuți (Facultatea de Litere) și Viena. A fost membru al Societății „România Jună”, redactor al publicațiilor „Românul” și „Viața nouă”; a colaborat la „Deutsches Volksblatt” și „Dimineața”. A fost profesor la Liceul German din Cernăuți. A avut contribuții la cercetarea operei lui Eminescu (*Mihai Eminescu*, 1914), este autorul unei monografii consacrate Societății „România Jună” și al unor nuvele, schițe și eseuri despre viața țăranelor române. S-a înrolat voluntar în armata română (comandant de pluton în Regimentul 8 Vânători) și a murit în luptele de la Cireșoia. În rândul eroilor neamului sunt înscrise și numele altor bucovineni: Teodor Turtureanu, Iustin Breabăn, Ambrozie Micuțariu, Silvestru Micuțariu, Dumitru Mihalaș, Vasile Popescu. Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2004, p. 443–444, 651.

atât în țările vrăjmașe, cât și [în] cele aliate. Naționalitățile din Vechiul Regat n-au fost așa de nedreptățite și obijduite, după cum, cu rea credință și cu interes, s-a trâmbițat în toată lumea. Eu nu am văzut pe nimeni venind din vreo țară învecinată, ori de care naționalitate ar fi fost acela, ca să-și cheltuiască milioanele lui aici și apoi să se întoarcă sărac îndărăt. Dar am văzut o mulțime de oameni de altă naționalitate, venind săraci în Regatul nostru, făcând milioane și ducându-se îndărăt. Dacă ar fi fost așa de rău la noi, atunci n-ar fi venit atâția oameni de naționalitate străină în Regat, și poate că mai bine ar fi făcut. Încât se vede că propaganda care s-a făcut pe această chestiune nu a fost destul de îndreptățită, fiind ea mai mult un mijloc de agitație contra statului. Răspândite pe întreaga suprafață a Regatului, aceste naționalități s-au împărțit în două clase, ca și întreg poporul românesc, bogați și sărmani. Naționalitățile sărmane, firește, sufereau alături de poporul nostru sărman; dar bogații acestor naționalități trăiau ca și bogații noștri, ba mai bine, pentru că știau să ne exploateze pe toate căile noastre economice, fără să întindă mâna de ajutor fraților lor, care sufereau în mizerie. Precum și ai noștri, cei avuți, rar întindeau mâna de ajutor celor sărmani, nu din răutate, ci din lipsa concepției adevărat democratic[e]. Dacă voi fi întrebat de ce poporul nostru a urât pe celelalte naționalități din sânul lui, voi răspunde că oricare popor își urăște paraziții, ori de care naționalitate ar fi ei. Noi avem paraziți de naționalitate română și-i urâm nici mai mult nici mai puțin decât pe cei de alte naționalități. Dar nu i-a trecut nimănui prin minte să-l nedreptățească pe altul pentru simpla greșală că s-a născut, bunăoară, neamț și nu român. Cred că am dovedit că nu națiunea și nici confesiunea a fost pricina antipatiei care s-a pronunțat între poporul nostru și celelalte naționalități de la noi. Oricât ne-am fi dat noi silință să dovedim lucrul acesta în Bucovina, n-am putut. Se credea, se voia a crede că în Regat e bun de mâncat fiecare care nu-i român și creștin. Și de aceea am suferit noi foarte mult. Am fost închiși, am fost batjocoriți și spânzurați. Poporul nostru, însă, este nobil. După ce a învins, ca fiecare învingător nobil, tratează pe învins de la egal la egal. E adevărat că au fost dușmăni cât au fost lupte, dar după învingere și unire suntem egali cu toții, toate naționalitățile sunt deopotrivă, așa încât această chestiune s-a încheiat și în Regat și în Bucovina.

Vine acum chestiunea economică. Se înțelege că reformele mari sociale nu au nevoie numai și numai de un guvern care să spună că va legifera. Guvernul are, însă, și nevoie de încrederea poporului. Poporul trebuie să aibă încredere în acea stăpânire, că, în adevăr, dânsa va face așa cum spune. Această încredere nu se face cu poruncă și această încredere trebuie cultivată din bună vreme, ca poporul care așteaptă să zică aceasta este [cel] care are să mă ducă la bine. La cârma Bucovinei era atunci d-l [Iancu] Flondor, se crease o atmosferă foarte nedreaptă, căci o mulțime de țărani din Bucovina, în lipsă de pământ și de mijloace de existență, treceau înainte de război în Regat, unde își puteau câștiga pâine și se întorceau îndărăt. Acești țărani aveau o concepție foarte greșită în ceea ce privește starea economică a țaranului de aici. În Bucovina, în timpul războiului, spiritele au fost

înveninate de răuvoitori, care spuneau că în Regat este sclavie, că în Regat este robie. Toate acestea și sufletul lor fiind atins de Revoluția rusă și [de] prezența unui mare proprietar la cârma țării, îi făcea[u] pe țărani să nu aibă încredere într-o apropiată îndreptare a lucrurilor.

În afară de aceasta, se crease în Bucovina și o atmosferă de autonomie, îmbrăcată într-un strașnic doliu, după vrednica și iubita Austrie. Începuse a se tălmăci și răstălmăci condițiile de unire. Cât pe ce, din pricina chestiunii economice și [a] atmosferei acesteia de autonomie, era să fie periclitată chestiunea unirii. Atunci poporul bucovinean s-a despărțit în două tabere, tabăra d-lui [Iancu] Flondor, în rândurile căreia erau toți acei cu ideal de autonomie și care spuneau că în Regat nu sunt oameni capabili de a ne conduce, și o a doua tabără, unde era o mână de tineri, strânși în jurul d-lui [Ion] Nistor, care dorea ca unificarea să se facă pe deplin și fără multă interpretare. În rândurile acestea, d-lor, mă găseam și eu.

În fine, d-lor, s-a schimbat conducerea țării, venind d-l [Ion] Nistor. Cum s-au făcut alegerile cu d-l [Ion] Nistor, când partidul acestuia era la putere? Aici țin să intonez un lucru, că alegerile s-au făcut așa cum trebuiau să se facă, ca actul unirii să nu fie stânjenit. Despre libertatea lor știe poporul. Noi am venit aci, adunarea ne-a apreciat. Cum? Asta, treaba ei. Adunarea a fost dizolvată. Dedesubturile acestor mari chestiuni eu nu le cunosc și nici nu vreau să le apreciez. La dizolvare a venit guvernul d-lui [Alexandru] Averescu. Se înțelege, d-lor, că un guvern nou are nevoie de oameni noi. De unde să iei în Bucovina acești oameni noi? Erau ceilalți nemulțumiți, autonomiști, de cu o zi mai înainte. Guvernul d-lui [Alexandru] Averescu avea un principiu, unificarea imediată, și mă mir de o metamorfoză pe care n-am găsit-o la nicio insectă, așa de repede, din autonomiștii de ieri au ieșit unificatorii imediați de astăzi. Ne-am găsit înaintea unei stăpâniri aduse de d-l general [Alexandru] Averescu în Bucovina. D-lor, nu mă ating de persoane, eu țin să critic un sistem. La începutul acestei stăpâniri am avut nu o stăpânire, ci un interregnum; nu știam nici cine e, în adevăr, trimis de d-l general [Alexandru] Averescu, nici cine o să fie trimis, vedeam că se bat, se sfădesc pe seama d-lui general [Alexandru] Averescu vreo patru inși și noi ne duceam în Cernăuți să vedem cine e stăpânul și fiecare îndeosebi spunea că el e fericitul ales al d-lui [Alexandru] Averescu, când se întruneau toți la un loc, toți se sfădeau.

A venit, în fine, clarificarea în această chestiune și grija cea dintâi a stăpânirii a fost pregătirea pentru alegeri. Nu mă voi ocupa prea mult nici de aceste alegeri, fiindcă, orice s-ar spune, are să treacă în cadrul exceselor de zel. Întrucât, în adevăr, au fost numai excese de zel, știe poporul de acolo. Țin să intonez⁴ un fapt: această stăpânire, văzându-se fără încredere, călcând pe un pod moale la alegeri, a pactat cu naționalitățile din Bucovina. Nimic de zis când cineva pactează

⁴ *întona, întonez*, variantă populară pentru *intona*, folosită aici cu sensul de „a accentua, a rosti cu un anumit ton un cuvânt, o frază” etc.; < it. *intonare*, confer DEX 2009 (vezi <https://dexonline.ro/definitie/intona>; accesat: 19 aprilie 2016).

în fața alegerilor cu naționalitățile pe care le are, dar numai până acolo cât se cuvine acelor naționalități și nu până peste cât li se cuvine acelor naționalități. [...] Pentru că, oricât mi-ar vorbi cineva de păci și tratate, tratatele acele nu pot vedea pieirea mea în stat la mine, ci egalitatea naționalităților cu mine și aceasta o dăm. Dar care tratat spune să aduci în acest Parlament, din 18 deputați câți are Bucovina, numai șapte români și cu mine în opoziție – eu cred că e în defavoarea românilor din Bucovina și a statului. [...] Și cum s-a făcut acest pact? [...] D-lor deputați, chestiunea naționalităților în Bucovina stă astfel: unii, se înțeleg acei care sunt răuvoitori nouă, susțin că poporul român din Bucovina a românizat naționalitățile celelalte. Acesta e un mare neadevăr. Bazat pe istorie și în urma experiențelor noastre de toate zilele, spun că o mulțime de comune, unde părinții, moșnegii, vorbesc perfect românește, feciorii, prin intrigile guvernului și [ale] politiciii aduse [de] peste Nistru, nu știu nicio boabă românește. Aceste comune și-au venit azi în firea lor și au declarat: noi suntem români. Stăpânirea de azi a aflat de bine să tragă de urechi toate naționalitățile din Bucovina, să le aducă aminte că sunt naționalități și să le dea o lecție bună ca, în viitor, să nu mai uite ceea ce sunt. [...] Aceasta, d-lor, nu înseamnă pregătire pentru alegeri, ci înseamnă jignire a sentimentelor naționale și a intereselor de stat. Altă armă de propagandă electorală. D-voastră știți că poporul nostru, când se află la o răspântie mare, ca și Hercules la răscruce, avea nevoie de puteri, de brațe, de soldați [...]. Toate tabelele armatei arată că, în raport cu populația din Bucovina, noi am dat un contingent foarte mare de ofițeri și de soldați în armata română [Vasile Ungureanu este întrebat de către deputatul Toplicescu în ce armată a fost]. În Regimentul 27 austriac și în Regimentul 29 românesc. Mă învinovățiți pe mine, d-le deputat din majoritate? Chiar când aș fi eu un păcătos, aceasta nu înseamnă că sângele vărsat la Mărășești și Oituz a fost dezertor. Dacă ar fi murit toți, ați fi fost bucuroși că nu are cine să vorbească aici. Dar în care oștire au murit toți soldații, încât să nu rămână niciunul? [...] Prietenii de la Dorohoi, care au suferit și ei, mă știu cât am suferit, și am suferit mult mai mult ca d-voastră pentru unire. Această mână de ofițeri, această mână de soldați – care au trecut să lupte în armata română – au fost intitulați dezertori, pentru că mulți din[tre] candidații partidului nostru erau oameni care au trecut frontiera. Apoi cine putea să susțină unirea mai bine decât acei care au suferit și care au luptat pentru dânsa? Iar nu acei care erau autonomiști. Eu susțin un lucru: nu este dezertor acela care părăsește armata inamică pentru a trece în armata națională, ca să lupte contra inamicului. [...]

M. Protopopescu: Se pretinde că d-voastră erați subcomisar în funcțiune în acel timp.

Vasile Ungureanu: Nu-i drept, însă, să fi fost eu orice. Cei ce au murit, au murit pentru țară și unire. Și nu mi s-a spus mie dezertor, ci tuturor. Eu susțin mai mult că dezertor este acela [...] care poate părăsi armata inamică pentru a intra în armata națională și nu o face. Și este un dezertor acela care, în preajma unirii,

declară că a fost confidentul lui Czernin⁵ și toți copiii de suflet ai lui [Eduard] Fischer, care ne-a spânzurat, iar nu noi, care am intrat în armata română [deputatul este întrebat cine este Fischer]. Este conducătorul administrației din Bucovina. [...] Confidentul lui Czernin este d-l Dori[medont] Popovici. Dar la urmă, d-lor, eu nu judec oamenii numai după calitățile lor, ci pun în judecată oamenii și după intențiile lor, pentru că l-a văzut pe Catilina, care era cel mai iscusit tânăr din timpul Romei, cu toate că era foarte depravat. Când a ieșit, însă, fugărit de orațiunea lui Cicerone [...], a luptat pe front și a fost găsit mort cu 12 răni pe piept. Ei bine, dacă aceste răni le-ar fi câștigat pentru patrie și pentru țară, ar fi fost în rândurile celor mai mari eroi, dar le-a câștigat, cu tot eroismul lui, în contra țării. Și atunci, d-lor, cu cât un om este mai iscusit și mai rău, cu atât este mai dăunător intereselor noastre și datoria noastră este să ferim poporul de acești oameni, care la un moment dat pot să devină periculoși.

D-lor, v-am făgăduit și cred că m-am ținut de cuvânt, că nu vă voi ține prea mult cu stăpânirea din Bucovina. Să trec acum asupra stăpânirii adevărate, stăpânirea din București, pentru că stăpânirea din Bucovina este numai cât un capitol, o parte, o filială a stăpânirii acestea. D-lor deputați, duminică, 11 iulie 1920, citesc ziarul „Adevărul” și văd un articol intitulat *Funcționarii noștri*. D-l Constantin Mille scrie un articol de fond inspirat, zice el, de d-l [George] Grigorovici și de d-l Alexandri din Senat. Am văzut de aci exprimându-se părerile d-lor din Basarabia: orice îndoială trebuie să dispară când vorbește Basarabia, mai ales prin d-nii Inculeț⁶, Pelivan⁷ și ceilalți, încât ceea ce este acolo nu mă îndoiesc

⁵ Ottokar Czernin (1872–1932) – diplomat și politician austriac, ministru de Externe al Imperiului Austro-Ungar (1916–1918) în timpul Primului Război Mondial.

⁶ Ion Inculț (1884–1940) – om politic, membru titular al Academiei Române (1918). A urmat studiile superioare (Facultatea de Fizică și Matematică) la Universitățile din Dorpat (Estonia) și St. Petersburg. A fost fizician la Observatorul Meteorologic, profesor la Școala Reală, Școala Comercială și Gimnaziul de Fete din St. Petersburg. A publicat articole de popularizare a științei și biografii ale unor savanți (Camile Flammarion, Henri Poincaré, P. Lebedev). A fost președinte al Sfatului Țării, din Basarabia, calitate în care a militat pentru unirea provinciei cu România. A fost ministru secretar de stat pentru Basarabia, ministru secretar de stat, ministru al Sănătății și Ocrotirii Sociale, ministru de Interne, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. Cf. Dorin N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866/2003. Dicționar*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, Editura Academiei Române, 2003, p. 398.

⁷ Ion Gh. Pelivan (1876–1954) – profesor universitar, om politic, militant al mișcării naționale din Basarabia. A absolvit Seminarul Teologic din Chișinău și Facultatea de Drept din Dorpat (Estonia). A fost judecător de ocol la Bălți, delegatul României la Conferința de Pace de la Paris și Geneva, ministru de Externe în Republica Democratică Moldovenească (1918) și de Justiție (1919–1920), deputat în Parlamentul României, în mai multe legislaturi. A editat ziarul „La Bessarabie” și a fost autorul unor lucrări despre istoria Basarabiei. A decedat în închisoarea de la Sighet, la 25 ianuarie 1954. Cf. Lucian Predescu, *Enciclopedia României „Cugetarea”. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Ediție anastatică, București, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, 1999, p. 646. Vezi și Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan, părinte al mișcării naționale din Basarabia*, Cuvânt-înainte de Corneliu-Mihail Lungu, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2011.

că nu este și mă mir cum de stăpânirea mai stă pe gânduri și nu înfundă pușcăriile cu astfel de funcționari. Să-mi fie, însă, permis să vorbesc că d-l Constantin Mille este rău inspirat și vorbește un mare neadevăr când vorbește despre Bucovina egal cu Basarabia. El zice că „din Regat s-au trimis în Basarabia și în Bucovina funcționară năvăși, bețivi, hoți, inconștienți, care s-au năpustit ca lăcustele flămânde asupra acestor provincii”. D-lor, eu trăiesc în Bucovina, dar nu am văzut asemenea funcționari trimiși de aici, „hoți”, „bețivi”, „inconștienți” și țin să protestez în contra d-lui [Constantin] Mille, care scrie un mare neadevăr la adresa guvernului. Mai departe, nu se mulțumește numai cu atât; zice „bătăi”, „schingiuri”, „furtișaguri”, „mite”. D-lor deputați, apoi despre mită poate să aibă dreptate: mita, corupția au devenit o altă natură la noi, încât, când vorbesc despre mită, mi se pare că am zis buna ziua cuiva. Dar celelalte acuzații, „schingiuri și furtișaguri”, aceasta este departe de a se găsi în Bucovina așa de des cum crede dumnealui. D-lor, eu cred că apăr interesele românești. Și, la urma urmelor, declar că nu este adevărat, este absolut inexact. Dacă s-au întâmplat undeva cazuri mult mai ușoare decât schingiuri și furtișaguri, au fost sesizați cei în drept și s-a făcut rânduială. Dar nu se poate să vii cu asemenea acuzații! Mai departe: „Dar sunt și alte naționalități care sub austrieci trăiau bine, căci trăiau în legalitate, iar noi avem interesul ca aceste populații să nu regrete”. D-lor, pentru numele lui Dumnezeu! Dar ce să le dăm noi acestor naționalități din Bucovina? Le-am dat tot ce avem noi, am împărțit frățeste, ce să le mai dăm? De ce se mai plânge d-l Constantin Mille în articolul său? [...] Încât până astăzi nimeni din majoritate n-a aflat de bine să protesteze, țin să protestez eu de la această tribună contra acestui neadevăr. D-lor deputați, prin întreruperi nu se continuă lucrul, ci se întrerupe lucrul. Dacă mă întrerupeți, nu folosiți nimic, pentru că eu tot am să spun ceea ce vreau să spun. Acest articol, d-lor, este o intrigă. Tocmai când în Bucovina naționalitățile au fost puse mai sus decât suntem noi, se aduce o acuzație că naționalitățile sunt obijduite [nedreptățite] în Bucovina. Cu toate drepturile, cu tot binele ce îl au, tot țipă și aceasta, d-lor, face dovada că, oricât i-ai da aceluia care te urăște în suflet, tot este nemulțumit. Iată d-lor protestarea mea în contra d-lui Constantin Mille.

Și acum, d-lor, vorba lui Goethe s-a adevărit astăzi: „Este greu de locuit deasupra omenirii”. Eu țin să constat că situația guvernului, astăzi, în greutățile țării, este foarte grea. Dar fiindcă a voit să vină la putere, fiindcă a năzuit să vină și fiindcă a venit, așa cum a venit, trebuie să-și ia toate responsabilitățile și noi datori suntem să-i atragem atenția. Or, la venirea acestui guvern, s-ar fi putut spune, din partea guvernului, cu multă siguranță, vorba lui Ludovic al XIV-lea, că „statul sunt eu”. După alegeri, însă, după ce o opoziție puternică a venit aici, mi se pare că onoratul guvern s-a găsit ca și învățatul englez, care în loc să pună oul la experimentat și să caute orarul, a pus orarul la fiert și a rămas cu oul în mână. Stăpânirea de generali nu este nouă și s-a respectat și în istoria veche și în cea modernă, când generalii victorioși, întorcându-se cu lauri de pe front și cu popularitatea ce au câștigat-o acolo, credeau că, la un moment dat, sunt cei mai

chemați să conducă țara în timpuri de restriște. [...] Altceva este popularitatea unui general, popularitate câștigată pe front și altceva este puterea lui de bărbat de stat. Este ușor să câștigi popularitate pe front, mai ales în referințele în care trăia soldatul nostru, ca și țăranul de acasă, unde toate clasele îl obișnuiau, și când un general, șeful unui corp de armată, vorbește celui din urmă soldat, este sigur că acel soldat trebuie să-l iubească. [...] D-lor, prin situația sa de general, generalul este departe de popor și acum onoratul guvern își dă silința să fie democrat, iar democrația nu crește de azi pe mâine, democrația trebuie cultivată. [...]

Adevărata democrație în această țară a fost cultivată de Partidul Național Democrat și nu de celelalte partide. S-a exprimat ieri cuvântul de la tribună că ura de clasă este rea și păgubitoare; este foarte adevărat că ura de clasă este foarte rea, dar să nu punem chestiunea așa, că ura este rea, dar noi spunem că ura o avem, și să ne întrebăm ce facem cu ea. Și de ce există ura de clasă? Să nu uităm că presiunea aduce represiunea, căci ura de clasă nu este de astăzi, ci este de mult, și nu țăranul și muncitorul sunt aceia care vin cu această ură de clasă. Nu, ci ura de clasă era în clasele conducătoare, pe care o aveau asupra țăranilor. [...] Și acum, d-lor, după ce m-ai urât veacuri, să-mi dai voie să te urăsc și eu, dar eu sunt sincer și spun, iată de ce te urăsc. [...] Eu constat că ura de clasă e o boală foarte periculoasă, dar onoratul guvern e chemat să lecuiască această boală. Și cum poate onoratul guvern să lecuiască această ură de clasă, care poate duce la dezastru? Numai prin legiferări, așa cum cere situația statului nostru. D-lor, d-l ministru de Finanțe [Nicolae Titulescu] a vorbit la adresa ținuturilor alipite ca și la adresa unor copii mai mici. Țin să declar că în [ceea] ce privește Bucovina, nu doresc să fie nici copilul cel mai mic, nici copilul cel mai mare și doresc să fie un copil egal cu ceilalți copii din statul românesc. Noi, d-lor, ne mulțumim și cu mai puțină dragoste, dar dorim mai multă dreptate să se facă. Dragostea să fie în alte domenii, în politică, însă, când e vorba de dreptate, nu avem nevoie de multă dragoste. Era vorba de schimbarea coroanelor. Cum a intrat armata română în Bucovina, se știa cam câte coroane erau. Bucovina nu avea prea multe coroane și statele limitrofe au aruncat o mare cantitate de coroane în Bucovina. Dar, în locul coroanelor a trebuit să treacă lei? Leii au venit de la centru și ce este de vină populația din Bucovina, [ca] să sufere în schimbul coroanelor din cauza leilor, pentru că stăpânirea de la centru nu a pus siguranță la frontieră și au venit oameni care, vânzând leul, s-au făcut milionari. Poporul întreg suferă un schimb dezavantajos, pentru că milionarii și-au dublat milioanele prin această speculă de bani. D-lor, eu nu am pretenția să schimb proiectul, el va fi așa cum l-a întocmit d-l ministru de Finanțe [Nicolae Titulescu], dar spun ca să se știe că acei țărani, că acei funcționari, că acei muncitori care și-au agonisit cu multă cinste coroanele lor și au ajuns pe timpurile acestea [...] să aibă cinci-șase mii de coroane, sunt nedreptățiți când vor fi siliți să-și schimbe coroanele pe un curs egal cu miliardarii. [...] Dacă nu se va face așa cum bănuiam eu, va fi o mare nedreptate pentru acei care și-au câștigat cu greu coroanele lor.

Vin, d-lor, la legea agrară. Poporul bucovinean așteaptă această lege agrară. Această lege agrară nu are multe legături cu aceea din Regat. Există un Decret-lege care e pus în aplicare [Decretul-lege nr. 3 871/6 septembrie 1919]. De ce întârzie onoratul guvern să aducă această reformă agrară? S-a dus la Senat de către noi, dar nu știu care va fi rezultatul. Da, d-lor, am spus că onoratul guvern nu a cultivat în trecut o democrație care să ne garanteze astăzi că va face, în adevăr, legi democratice. Însă, să lăsăm trecutul, renunțăm la el, să vedem prezentul. Să vedem legile care s-au adus. Să vedem spiritul democratic al acestei legi, legea islazurilor. Nu sunt mare economist, am citit această lege și vă spun că nu e decât un capitol din adevărata reformă agrară și nu înțeleg de ce guvernul vine cu un capitol de lege, când trebuia să vină cu o întreagă reformă agrară? Acesta nu este un semn de inspirație democratică, ci este un semn mai mult de demagogie. S-a venit cu biruri pe venit la țărani, s-au pus biruri pe venit la țărani pentru anii 1916, 1917, 1918 și așa mai departe. Vă puteți închipui ce venit au putut să aibă țărani din Bucovina pentru anii 1916, 1917, 1918 și așa mai departe. Și nu a ezitat, d-lor, țăranul ca să plătească, a plătit, dacă nu a plătit a fost sechestrat și tot a plătit. Când e vorba de ordin, țăranul bucovinean tace și face. Noi, însă, ne întrebăm, această lege este ea o lege democratică? În loc să pună biruri pe milioanele capitaliștilor care, în adevăr, sunt o furătură de la țară și țăran, se pun biruri pe țărani care nu au niciun venit, mai ales în Bucovina și pentru anii trecuți, unde și astăzi toate ogoarele sunt pline de șanțuri și sârmă, și astăzi sate întregi locuiesc în pământ și șoareci. Este asta o lege democratică?

Dar grevele, d-lor? Aceste greve, d-lor, ne arată că, în adevăr, guvernul nu se bucură de încredere mare la muncitori, s-a făcut și o interpelare în această privință, dar n-am văzut să vină guvernul să clarifice. Nu sunt socialist și nu știu cine face grevele, nu-i cunosc. Vreau, însă, să văd situația adevărată în care se găsesc acești funcționari și acești muncitori care se pun în grevă și nu cred că ei urăsc așa de mult țara aceasta, ca să se pună în grevă numai pentru păgubirea ei. Ei trebuie să aibă motive puternice, iar dacă guvernul va arăta că nu-s motive, noi vom dezaproba grevele. Vom putea atunci vedea care sunt adevăratele cauze ale grevelor. Guvernul, însă, nu vine să clarifice, să ne spună ce lefuri au aceștia, câți copii au, dacă, cu ceea ce au, pot acești funcționari sau muncitori trăi cinstit sau nu. Căci, dacă au, în adevăr, cu ce trăi, atunci desigur că noi vom trebui să-i condamnăm, întrucât exploatează statul. Până, însă, nu va fi dovedit că au cu ce trăi, suntem în dreptul nostru să credem că ei au dreptate, nu guvernul. [...]

Dar chiriile, d-lor? Am fost în oraș și am cercetat în popor, tot poporul, d-lor, așteaptă cu nerăbdare ca guvernul să facă ceva în această chestiune și vede că nu se face. Această înseamnă oare democrație? [...] Nu se aduce o îmbunătățire în ceea ce privește chiriile. [...] De ce să fiu eu exploatat de un mare capitalist, al cărui palat reprezintă astăzi atâtea milioane?

Dar să lăsăm și aceasta. Ce îmbunătățiri oare s-au adus în soarta acestei țări, îmbunătățiri de ordin general, de când onoratul guvern se găsește acolo? Oare

îmbunătățire înseamnă aceasta, d-lor, când astăzi putem să zicem, cum zicea un ministru francez înaintea căderii regatului francez: „Sire, poporul mănâncă iarbă”. [...] Oare d-voastră credeți că poporul nostru mănâncă iarbă? Se înțelege că nu o puteți și d-voastr[ă], care stați în București, poftiți, însă, la țară, în unele părți castraveții n-au înflorit. Țăranul nostru are păpușoi de prășit, cu ce să-l prășească? Cu carne, cu lapte, de unde? El nu are. El trebuie să dea birul, când n-a avut venit de la 1916. Ce are el? El nu are nimic, el trebuie să bage, pe lângă munca lui, acum mai mult decât are să ia la toamnă, în o jumătate de falce⁸ de porumb, pe care trebuie să o prășească și s-o lucreze atât de greu. Și alta decât legume și mămligă, de multe ori mucedă, nu are. Și mai puteți spune că situația s-a îmbunătățit la noi? După părerea mea, ne găsim în fața unor simptome foarte îngrijorătoare, care, fatal, premerg zguduirile economice în fiecare stat. Avem, d-lor, de o parte sărăcie neagră, pe de altă parte latifundii. Pe de o parte sărăcie, pe de altă parte corupție și desfrâu. Guvernul nu poate face față; în toate părțile, intervenții de cucoane. D-lor, citiți puțină istorie și veți vedea, oare înainte de decăderea Imperiului Roman nu erau tocmai aceste simptome? Dar înainte de decăderea Regatului Francez nu erau aceleași simptome? Dar care sunt cauzele Revoluției Rusești, ale stării nenorocite în care se găsește astăzi acest popor? Odată cu desfrăul și urgiile vine și decadența poporului și ruina statului. Dar care sunt, d-lor, măsurile [pe] care le ia guvernul în fața acestor simptome îngrijorătoare? Eu nu văd nimic.

O voce: Dar ați fost la guvern până mai alaltăieri, ce ați făcut? Propuneți d-voastră soluțiile.

Vasile Ungureanu: Țara a mai fost la o strâmtoare mare și cred că economiceste se găsește și astăzi într-o strâmtoare tot așa de mare. D-lor, ce a făcut țara când se găsea în acea mare strâmtoare? A făcut apel la sângele poporului și acest sânge a curs din abundență. Ce trebuie să facă acum guvernul țării, când țara se găsește într-o strâmtoare tot așa de grea? Trebuie să facă apel la milioanele furate de la țară și popor.

Interpelarea lui Dorimedont Popovici⁹ (Partidul Poporului, circumscripția Gura-Humorului, județul Gura-Humorului), prezentată în ședința A.D. din 28 decembrie 1920, despre problemele integrării Bucovinei¹⁰

⁸ *falce, fâlci*, veche unitate de măsură pentru suprafețe agricole, folosită în Moldova, echivalentă cu circa un hectar și jumătate.

⁹ Dorimedont (Dori) Popovici (1873–1950) – om politic. Și-a făcut studiile universitare de drept la Cernăuți. A îndeplinit mai multe funcții administrative (funcționar la Direcția generală a Fondului Bisericesc din Bucovina – 1900, secretar administrativ, ajutor de primar al orașului Cernăuți) și politice (vicepreședinte al Consiliului Național Român, secretar de stat la Ministerul de Interne în guvernul provizoriu al Bucovinei, participant la Congresul General al Bucovinei). A fost membru al Partidului Democrat al Unirii din Bucovina, din septembrie 1919. Din anul 1920 s-a înscris în Partidul Poporului, iar din anul 1927 a fost membru al Partidului Național Țărănesc. La 24 aprilie 1920, a fost numit președinte al Comisiei regionale de unificare și descărcare a serviciilor publice din Bucovina. În perioadele 16 aprilie – 13 decembrie 1921 și 30 martie 1926 – 4 iunie 1927,

D-lor deputați, Bucovina, cu puterea suveranității sale, prin hotărârea Consiliului ei Național, din octombrie 1918, a întregit, ca răsplată a sângelui vărsat pentru dezrobirea ei, patrimoniul românesc. Conștiința ei națională, așa de încercată în trecut și așa de bănuită în prezent de acei care nu ne cunosc sufletul, a contribuit în mod hotărâtor la unitatea națională. Legată de Tron și Dinastie, cu sentimente monarhice ce nu i se pot dezminți și recunoscătoare luptătorilor cu armă și cuvânt întru întregire de neam, se ferește astăzi a fi părtaşă la marea operă de consolidare a românismului, chemată la lucrările celui de al doilea Parlament, prin reprezentanții ei aleși prin vot obștesc, care nu i-a fost străin, considerată ca cea mai înaltă a ei datorie de a pune modestele ei puteri, cunoștințele, precum și o îndelung încercată experiență a vieții politice-economice în slujba ridicării noului așezământ al patriei.

I. Problema unificării. Problema de căpetenie care o preocupă este unificarea administrativă și legislativă și principiile după care se va desăvârși această unificare. Dezlegarea acestei chestiuni o considerăm ca cea mai esențială pentru noi, dânsa trebuind să fie începutul unui sistem în lucrările noastre. Odată desăvârșită organizația constituțională, înfăptuită unificarea legislativă și administrativă, vom avea a ne izbi mai puțin de neajunsuri în dezlegarea celorlalte probleme. Această unificare, care nu trebuia să întârzie, pentru ca haosul vieții noastre administrative să-și afle odată capăt, trebuie să fie călăuzită după principii de echitate în raport cu împrejurările, cu obiceiurile și legiferările care deosebesc însăși ființa provinciilor alipite de făgașul de dezvoltare al Vechiului Regat. Nici nu ne închipuim o unificare care să nu țină seama de drepturile câștigate prin străduințe de neînchipuit în provinciile alipite și experimentate în școala străinătății.

Pornind de la acest punct de plecare, fără ascunse intenții de autonomie, după cum suntem bănuți, Bucovina, la lucrările de unificare, va stăruii, nestrămutată în convingeri, pentru menținerea tuturor acelor drepturi câștigate, pași de progres în viața ei politică, socială și culturală. Declar în mod loial că suntem împotriva autonomiei, pe care n-am cerut-o niciodată, dar, ridicându-ne pe față împotriva demagogismului care se face pe această chestie, declar că suntem cu toată hotărârea pentru o largă descentralizare. În consecință, cele trei instanțe în administrație, prefectura, administrația regională și ministerele de la centru, care, prin decenii, s-au dovedit la noi a fi bune, căci au dat o unitate de vederi în măsurile de guvernământ, trebuie să rămână. Desființând cea de a doua instanță, care astăzi este exercitată de [către] administrația regională a țării, se sfarmă armonia între vederile de guvernare de la centru și aplicarea lor la fața locului, față

---

a fost ministru de stat. În anul 1950 a fost arestat și întemnițat la Sighet, unde și-a găsit și sfârșitul. Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II (în continuare se va cita Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II), Iași–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera, 2004, p. 244.

¹⁰ D.A.D., M.O., nr. 20, 31 decembrie 1920, p. 433–435.

de oameni și împrejurări care, prin educație și experiență, sunt refractari unei centralizări. În afară de aceasta, ar atrage după sine inconvenientul că ar nemulțumi, pe de o parte, o populație deprinsă cu rezolvarea grabnică a chestiunilor ce o privesc, pe de alta, ar stânjeni, prin aglomerare mare, bunul mers și funcționarea ministerelor de la centru. Menținerea, deci, a celei de a doua instanțe administrative, acolo unde este și înființarea ei acolo unde trebuie, se impune cu o logică nezdruncinată pentru însăși forma de descentralizare a Regatului pe centre regionale. Evident că împărțirea Regatului pe centre regionale nu va ține cont de vechile îngrădiri, fie a[le] Vechiului Regat, fie a[le] provinciilor alipite. Îmi închipui, de exemplu, centrul regional Cernăuți, Bucovina veche, rotunjită cu județe din Basarabia, Maramureș și Vechiul Regat. În fruntea unui astfel de centru, un înalt funcționar bărbat de încredere al guvernului central.

II. Autonomia comunală. În aceeași ordine de idei, a descentralizării și a bunei funcționări a aparatului administrativ, se lasă discutată lărgirea competenței prefecturilor și, mai ales, organizarea comunelor urbane și rurale. Autonomia comunelor, precum și dreptul statutar al orașelor, pe lângă [faptul] că [acestea] constituie un progres în administrație, dar contribuie și la perfecționarea organizării unui stat pe principiul împărțirii muncii. Noi, cărora autonomia comunelor nu ne este străină, de la 1863, nu vom putea admite abrogarea ei, căci aceasta ar constitui un regres dăunător însăși bunei gospodării a aceluia colț de țară. A lăsa comunele lor însăși să gospodărească și să se administreze singure înseamnă a descărca statul de griji și îndatoriri de prisos. Dacă ele revin numai statului, atunci, prin aglomerare, îl fac imposibil să satisfacă toate nevoile și cerințele, ba, în plus, îl încarcă de răspundere față de cetățean, autoritatea lui scade precum scade și încrederea cetățeanului în stat.

Astăzi, după război, îi revin comunei îndatoriri cu mult mai grele: aprovizionare, îngrijire de locuințe, ocrotirea socială, cu un cuvânt, o serie de probleme cărora cu neputință le poate face statul singur. Lăsându-se toate acestea în sarcina gospodăririi comunale, spre a fi dezlegate la fața locului de imediații cunosători în cauză, toate răspunderile cad în socoteala reprezentanților aleși ai comunei, fără ca autoritatea regimului să sufere vreo micșorare. Bineînțeles că gradul de competență al autorității comunale trebuie să fie bine definit, în statute alcătuite anume în acest scop. Statului îi revine numai îndatorirea de a supraveghea și controla bunul mers în administrația comunală, bunăoară după sistemul german, prin un primar numit al statului, pus în fruntea fiecărei primării comunale. Dacă Regatul Vechi simțea nevoia unei descentralizări, iar autonomia comunei face parte din programul atâtor partide, e firesc ca patria întregită să fie guvernată și administrată de un sănătos sistem de descentralizare.

III. Problema funcționarilor. O altă problemă în strânsă legătură cu problema unificării administrative este problema funcționarilor. Situația acestora e departe de a fi înfloritoare în România, în afară de împrejurarea că funcționarul e prețuit mai puțin (ca să nu zicem desconsiderat), dar se pare că, în puterea unor prejudecăți

învechite, nici nu e socotit ca factor absolut menținător de existență a statului. Ori funcționarii, ca executori neapărați ai măsurilor de guvernământ, constituie tocmai pârghia existenței statului. De aceea mai multă atenție lor! Dacă Imperiul Austro-Ungar s-a prăbușit doi, până la trei ani mai târziu decât era firesc, a avut a mulțumi aceasta numai funcționarilor, executori orbi și conștiincioși. Indiferent de evenimentele ce grăbeau moartea imperiului, aparatul administrativ încă a funcționat în mod automatic până în ultimele clipe, datorită conștiinciozității funcționarilor. Organizarea lor după pragmatica austriacă, care s-a dovedit a fi cea mai bună stabilizare a lor, precum și creșterea de funcționari de carieră vor asigura statului un aparat administrativ desăvârșit și va pune la adăpost pe viitor guvernul de la centru de atacurile îndreptățite a[le] celor neîndreptățiți, prin o imperfectă executare a măsurilor de guvernământ, datorită unor funcționari fără pregătire și înnămoliți în obiceiuri rele, care au la bază o salarizare insuficientă și, în mare parte, o lipsă de educație și conștiință cetățenească. Trebuie să creștem funcționăria noastră la un element de ordine absolută, de siguranță neșovăitoare a statului, ridicând-o la un factor care încarnează în el însuși ideea de stat.

IV. Comunicațiile. O altă problemă de interes vital, care ne preocupă și care pentru populația Bucovinei e chestie de existență, este problema comunicațiilor. S-au cheltuit destule vorbe pentru a arăta unde a ajuns starea deplorabilă în care se află acestea și, deci, nu voi reveni mai pe larg asupra lor. Fiecare știe – căile ferate sunt arterele principale de viață economică într-un stat și că măsuri energice întru remedierea lor nu mai pot întârzia. Ne pare bine a fi înțeles că guvernul, pe a cărui parte stăm, a luat toate măsurile întru reorganizarea lor, pentru a face, în sfârșit, părtaș deopotrivă întreg cuprinsul Regatului de bogățiile solului românesc și de a da vecinilor și străinilor aspectul unei țări civilizate. Întrucât privește legătura de comunicație a Moldovei de Nord cu Transilvania și Maramureș, se impune de urgență construirea liniei Dorna–Bistrița. Greutățile pe care, prin apucături urâte și lipsă de scrupul, ni le fac[e] o parte din[tre] funcționarii acestor căi ferate, nu ne ating, căci sunt dificile și trezesc fapte care, pentru însăși demnitatea noastră, e bine să le lăsăm moarte. Cade, însă, în răspunderea noastră dacă vom întrelăsa a lua cele mai energice măsuri, ca să pună capăt acestor destrăbălări.

V. Intensificarea producției. Cu o sănătoasă administrație în fiecare ramură de activitate, ar trebui să rivalizeze la solidificarea statului și o gospodărire rațională. Aceasta nu se poate sprijini decât pe echilibrul dintre muncă și capital, pe o reformă radicală a finanțelor publice și pe intensificarea producției. Dacă faptul că în mâna muncitorilor industriali sunt averile vieții naționale și că mersul normal al vieții de stat e în funcție de ei, e incontestat [incontestabil] atunci, e legic ca statul să se îndatorească a le îmbunătăți viața morală și fizică și a lua toate măsurile pentru ocrotirea muncitorilor.

Socializarea mării industriei, pe lângă [faptul] că rezolvă această grea problemă după principii[le] de progres ale unei lumi civilizate, dă muncitorului posibilitatea participării la beneficiile întreprinderii și la administrarea lor.

Îmbunătățirea situației lucrătorilor și funcționarilor care lucrează în ramura industrială odată realizată, vom educa o muncitorime conștientă și cu mai mult simț de datorie, ceea ce pe viitor ne va pune la adăpost de conflictele între muncă și capital, care astăzi sunt utilizate cu ascunse gânduri de a zdruncina existența de stat și unitatea noastră națională. Intensitatea muncii va fi sporită prin zelul tuturor celor ocupați în ramura industrială, prin faptul că vor avea drept la o parte din beneficiu. Astfel, se statornicește armonia dintre muncă și capital, care va procura statului venituri noi, fără a împovăra pe cineva.

Intensificarea producției trebuie favorizată, însă, nu numai în viața industrială a statului, ci și în viața agrară, mai cu seamă că suntem un stat agrar. Reforma agrară, care e pe cale de înfăptuire, pune capăt conflictului dintre proprietatea de muncă și proprietatea de exploatare. Pământul trebuie să rămână proprietatea individuală a țăranului, care va fi și proprietarul recoltei, produsul muncii sale. Prin desființarea marii proprietăți, care este proprietatea de exploatare, se întemeiază gospodăria țărănească. Pentru ca economia națională să nu sufere prin această schimbare în repartitia proprietății, statul, având interes la o exploatare mai rațională a pământurilor, astăzi împărțite, trebuie să ia măsuri și să ofere mijloace ca țăranul să stoarcă din pământ un venit cu mult mai mare decât în trecut. Regret că nu suntem așa de departe, pentru ca o educație economică a țăranimii noastre să fie propice, ca, simultan cu repartitia pământului, la împroprietărire să fi putut proceda și la o comasare a parcelelor agricole. Proprietatea țărănească, precum știm, este la noi foarte fărâmițată. Comasarea parcelelor, prin schimb de proprietăți, ar fi ușurat munca țăranilor și ar fi sporit producția la hectar.

Mai departe. Statul trebuie să organizeze vânzarea grânelor, pentru ca să împiedice specula capitaliștilor care se interpun între țăran și consumator, urcând prețurile și îngreunând viața. Printr-un monopol asupra cumpărării de grâne, care, însă, să nu aibă a face cu rechiziția, statul ar pune capăt speculației de bursă asupra grânelor și ar face posibilă alimentarea orașelor și raționarea exportului. Reforma agrară trebuie să fie urmată de o suficientă aprovizionare a țăranimii cu instrumente de muncă și de o acordare metodică de credite pentru îmbunătățirea și ameliorarea pământului. Numai astfel vom putea intensifica gospodăria țărănească, măbind producția pământului, atât în folosul țăranimii, a[[consumatorilor de la orașe, cât și a[[statului.

VI. Reforma finanțelor. Refacerea gospodăriei noastre naționale, care de astăzi înainte se va sprijini pe repartitia pământului prin reforma agrară, trebuie să fie deopotrivă sprijinită și de o reformă radicală a finanțelor publice. Războiul, în afară că a zdruncinat viața economică înăuntru, a împovărat statul cu datoriile care trebuie plătite. Acoperirea datoriilor statului cere un efort național, care, după actualele mijloace dătătoare de venituri, supun poporul unui tribut strivitor către creditorii statului. Cum războiul, care a secătuit viața economică de jos, a sporit în mod anormal capitalul celor care au folosit mizeria maselor, e logic și e uman ca

statul să pășească la exproprierea capitalului și să niveleze astfel sacrificiile pe care ni le-a impus războiul.

Printr-un impozit special asupra oricărui venit, care nu e produsul direct al unei munci personale, statul va trebui să tragă la contribuție capitalul care se găsește în mâinile celor favorizați de război. Istoria ne arată că, după fiecare război, așa după războaiele lui Napoleon, după Războiul Franco-German, s-a luat în discuție serioasă, iar Austria aproape după toate războaiele a înfăptuit exproprierea capitalului, pentru a stabili echilibrul financiar. Impozitul progresiv asupra capitalului, asupra veniturilor nedobândite prin muncă și asupra supravaloii bunurilor imobiliare vor acoperi datoriile statului pe socoteala capitaliștilor și [a] proprietarilor funciari. Prin impozitul asupra moștenirilor și prin limitarea dreptului de succesiune, se vor putea strânge titlurile și creanțele care vor reveni drept despăgubiri proprietarilor expropriați. Dacă până astăzi bugetul statului s-a bazat, în primul rând, pe impozitele indirecte, izvorul de căpetenie al veniturilor statului va trebui pe viitor să fie impozitul progresiv direct asupra averii și venitului, precum și beneficiile ce-i revin statului pe urma socializării marii industrii. Prin aceste impozite statul, în afară că-și echilibrează situația financiară, dar și rezolvă o mare problemă socială morală, nivelând deosebirea de clasă și dând o satisfacție meritată clasei proletare și, îndeosebi, țăranimii.

D-lor deputați, consolidarea noului așezământ al patriei și refacerea gospodăriei noastre naționale cer o muncă neșovăitoare și o conlucrare a tuturor forțelor vii ale neamului. Dar această operă trebuie să fie sprijinită nu numai de unitatea sufletului românesc, ci și de o armonie deplină între noi și cei străini de noi prin lege, limbă și rasă. Dacă articolele din Tratatul de Pace, care privesc scutul minorităților, sunt prisosite și jignesc întrucâtva demnitatea națională, trebuie, totuși, să căutăm ca, prin menajarea susceptibilităților naționale și prin garantarea liberelor dezvoltări, să alungăm din sufletul minorităților bănuiala că am fi porniți împotriva lor. Sufletul românului nu e călăuzit de răzbunare, iar îndurările de veacuri a[le] celor ce am suferit la ușa străinilor [trebuie] să ne fie un memento la ce pot duce opresiunile naționale. La rândul lor, minoritățile trebuie să înțeleagă [faptul] că, dacă, potrivit, nu atât spiritului de civilizație, ci însăși firii noastre ospitaliere, le deschidem inimile și le oferim prietenie, cu strășnicie ne vom ridica atunci când ar tinde la zdruncinarea edificiului nostru național. Strădania de veacuri a milioanele de români, ca să ajungem aici unde am ajuns, nu va îngădui subminarea acestei opere uriașe, care ne costă jertfe și sânge. În cadrele românismului, ținem, deci, să li se dea deplina lor dezvoltare națională, oferindu-le deopotrivă, fără îngrădire, a se face părtaș de bogățiile, ca și de frumusețile acestei țări, asigurându-le trai liniștit, ordine și pace.

Pentru ca în armonia aceasta sufletească, creatoare de unitate desăvârșită națională, să nu fie nicio disonanță care să altereze zelul muncii noastre, a tuturor, să-mi fie îngăduit a atinge o chestiune de natură mai mult sufletească, pentru ca să înlătur un echivoc dintre deosebirile de caracter, de educație și temperament, care

nuanțează felul de a fi al românilor, pe provincii și regiuni. Netăgăduit că unirea, și cu ea începuturile de unificare, a adus în conflict vederi și mentalități cu totul deosebite, conflicte inerente contopirii noastre, care, neînțelese, fie de unii, fie de alții, au mâhnit și decepționat multe suflete. Jignirile acestea, dacă și ele nu sunt făcute cu rea credință, contribuie pe nevrute la rezerva multor elemente din provinciile alipite, care, dacă ar intra în luptă, ar fi așa de folositoare. Întrucât ne privește pe noi bucovinenii, nu le-am explicat ca datorate unei orientări mai puține a curentelor politice din Vechiul Regat cu împrejurările de educație și concepțiile de la noi, și poate și felului nostru de a fi prea severi în judecata noastră față de unele porniri ale fraților noștri, care pot să aibă explicația în libertatea sub care au trăit. Cu îngăduiala sufletului nostru blând, nu încapе îndoială că vom trece peste toate. Dacă și datorită acestor nepotriviri de vederi și temperamente, Bucovina a văzut pe unii din[tre] fiii ei în altă lumină decât se așteaptă să-i cunoască, căci am fost deprinși să vedem în fruntea instituțiilor noastre oameni cu pregătiri temeinice, atât în viața politică, cât și [în] cea economică, dar, mai cu seamă, în cea culturală, astăzi lucrurile merg înspre bine și înspre o selecționare a tuturor elementelor sănătoase la suflet și la conștiință. Această primenire a aceluia colț de țară care ne-a trimis încoace o datorim aceluia care ne-a cunoscut sufletul și ne-a înțeles durerea, d-lui general [Alexandru] Averescu. Steagul dreptății, legalității și cinstei, ridicat de noi în Bucovina, a strâns sub cutele lui toate elementele de ordine, de muncă dezinteresată și de o absolută conștiință, toate elementele înglobate odinioară în fostul Partid Național, care singur are meritul de a fi pregătit marea act al Unirii. Și dacă, poate, nu putem aduce atâta cât vremurile mari în care trăim o cer, ne cinstim, însă, să afirmăm fără șovăială: suflet neprihănit, inimă curată, cinste, dor de muncă, aducem pentru înălțarea patriei. Să dea Domnul să fie de folos!

Interpelarea lui Iacob Pistiner¹¹ (Partidul Social Democrat, circumscripția Cernăuți-oraș), prezentată în ședința A.D. din 18 iulie 1921, pe marginea proiectului de buget¹²

Onorată Cameră, d-lor deputați, dacă ne-am mulțumit până acum de a lua atitudine față de legile bugetare numai prin niște declarații, cauza era fiindcă guvernul ne-a tot amânat, promițându-ne că va veni cu bugetul. Ceea ce legea

---

¹¹ Iacob Pistiner (1882–1930) – avocat și om politic, membru al mișcării socialiste, a militat împotriva antisemitismului. A urmat cursurile Facultății de Drept a Universității din Cernăuți (1906). A avut merite în organizarea și conducerea mișcării social-democratice din Bucovina, fiind, din anul 1911, membru al Partidului Social Democrat. A reprezentat acest partid în Internaționala Socialistă. S-a remarcat prin apărarea inculpaților din Procesul celor 500, de după incidentele de la Tatar-Bunar (1924). S-a implicat în ridicarea clădirii „Morgenroth” din Cernăuți, unde s-a constituit un puternic centru cultural evreiesc. A fost redactor-șef al săptămânalului „Volksprese” (organ al P.S.D.) și al săptămânalului „Vorwärts”. A fost deputat în mai multe legislaturi în Parlamentul României Întregite. Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, p. 216.

¹² D.A.D., M.O., nr. 152, 8 martie 1922, p. 4090–4094.

bugetară a realizat înainte de toate este o micșorare a lefurilor funcționarilor pentru unele ținuturi, care se efectuează sub titlul de încadrare. Nu este mai puțin adevărat că, în cele din urmă, s-a promis o rectificare, dar însăși încercarea este semnificativă pentru spiritul guvernului. Este un fapt neîndoios că scumpetea crește din zi în zi și aceasta numai din cauza incapacității și lipsei de bunăvoință a guvernului de a aduce o ameliorare. În această țară, atât de bogată în cereale, orașele rămân săptămâni întregi fără pâine; abundența noastră în păduri este uimitoare, totuși a trebuit să degerăm. Pe de o parte, se prăpădesc cantități de cărbuni, fără folos, și, pe de altă parte, multe industrii stagnează din cauza lipsei de cărbuni. Pe de o parte, guvernul se consultă cum să remedieze șomajul, iar, pe de altă parte, se dovedește că acest șomaj se datorește faptului că statul nu-și achită datoriile către industriași și lucrători. În acest mod am intrat într-un cerc vicios, din care nu mai găsim ieșire.

Și acum e vorba să facem economii! Dar de unde să începem? La muncitori? La funcționari? Crede cineva că în felul acesta va putea să deștepte dorul de muncă? Oameni flămânzi și care știu că și familiile lor acasă flămânzesc nu pot avea nici gândul, nici dorul de muncă. A fost odată un timp când statul burghez a văzut în funcționarii săi un ajutor și un sprijin. Acest timp a trecut. Astăzi îi consideră numai ca pe niște sclavi plătiți și îi tratează ca atare întocmai ca un întreprinzător brutal. Ba și mai brutal ca acesta, pentru că puterea lui i se pare nemărginită. Și apoi se miră când acești sclavi se opun, se revoltă! Toate își au limitele lor. Dar aceasta constituie o miopie a guvernelor burgheze, fiindcă, în realitate, ele pierd prin acest sistem de exploatare a maselor mai mult decât ar putea să piardă dacă ar feri – în măsura în care aceasta se poate aștepta de la o societate burgheză – pe funcționari și muncitorii lor de foame și mizerie.

Cunosc viața funcționarilor publici la noi, în Bucovina, și văd cum situația lor se înrăutățește din zi în zi. Schimbarea coroanelor în lei, prin care posesorii de numerar au câștigat averi, a fost în detrimentul lor¹³. Luni întregi ei au trebuit să se roage, să cerșească, ca să li se admită sporul de scumpete, care li se promisese de nenumărate ori, sporuri care de mult nu mai sunt în proporție cu scumpetea reală. I-a tot purtat cu vorba pe acești funcționari, promițându-le multe și mărunte, pentru ca la urmă să li se mai ia din ce au avut. Aceasta, însă, din călcare de drepturi cinstite câștigate, cu prețul anilor pierduți în robie și în foame, pe deasupra

---

¹³ Aceste idei sunt prezentate și de către deputatul Toma Dragu (interpelarea susținută în ședința A.D. din 23 iulie 1920), care face referiri la comunicarea lui Iacob Pistiner: „Tovarășul deputat Pistiner are un caz identic [anterior, deputatul s-a referit la un caz din Transilvania, unde autoritățile au adunat argintul de la particulari, dându-li-se în schimb coroane – cazul unui cetățean păgubit de stat și bătut], petrecut în Bucovina. Funcționarii de acolo, poliția de Siguranță, pentru care d-voastre înscrieți în bugetul statului 700 milioane lei anual, bagă mâna pe față în buzunarul particularilor, îi jefuiește, ca în Transilvania”. Cf. D.A.D., M.O., nr. 27, 27 iulie 1920, p. 471.

pagubelor materiale. Funcționarii poștali, care au un serviciu așa de greu, trebuie să se mulțumească și azi cu niște lefuri și salarii atât de minime, încât nu li se ajunge nici pentru a muri. Ceferiștii, cu o răspundere atât de enormă în serviciul lor, lucrează încă și astăzi cu niște salarii neîndestulătoare nici pentru potolirea foamei; ei fac mereu muncă silnică. Și, astfel, merge în toate categoriile. Când se îmbolnăvește cineva, atunci primește numai o mică fracțiune din salariul ce i se cuvine. Și în acest mod, cu un asemenea tratament, credeți că veți putea face din slujitorii statului partizani ai acestui stat? În loc ca statul, ca și în alte țări, să servească ca model pentru antreprenorii particulari, în privința plății, a îngrijirii și a condițiilor generale de muncă, la noi e dimpotrivă. Statul e exploatatorul cel mai nemilos.

Într-o serie de propuneri, expuse în ședințele Comisiei bugetare, mi-am dat [cu] părerea [despre] ce e de făcut. Am adus la cunoștință cererile funcționarilor. Or, acești funcționari nu sunt revoluționari. Sunt oameni care azi încep adunările lor cu strigătul „Trăiască Regele!” Sunt oameni care cred că strigându-și durerile și foamea în văzduh, arătându-și hainele lor de mult zdrențuite în public, vor găsi ascultare, vor face pe d-nii guvernanți să se ocupe puțin și de dânșii. Aceasta, însă, nu este cazul. Și, așadar, d-lor, noi nu suntem aceia care îndemnăm pe funcționari la revoluție, ci d-voastră faceți asta, zădărniciind speranțele lor și măbind din ce în ce mai mult mizeria lor.

Acum, tocmai când acest stat are nevoie de consolidare, dacă vrea să existe, acum când depinde de funcționarii și muncitorii săi, tocmai acum îi aduceți la disperare? În loc să ascultați păsurile, cererile lor atât de îndreptățite, îi țineți sub baionete? Ca și cum ordinea la Căile Ferate cu baioneta s-ar putea face! În toate statele, chiar și la mult încercata noastră vecină, Polonia, care de la 1914 încoace n-a încetat de a fi teatrul celor mai însângerate lupte și care n-a avut un stat vechi existent, în jurul căruia să se grupeze, totuși, serviciul ei de transport și comunicație funcționează în bună regulă. Numai la noi nu! Că aceasta nu e vina muncitorilor este evident, căci în statele învecinate serviciul Căilor Ferate și al Poștelor e ținut în bună regulă chiar de [către] colegii acestei muncitorimi. Este, deci, numai vina guvernului, care nu este capabil măcar de a concepe aceste probleme.

În această Adunare aud vorbindu-se mereu de Schuller. Nu știu și nici nu mă interesează să știu dacă acest unic Schuller are o legătură legală sau ilegală cu membri de-ai guvernului. Ceea ce văd și știu este faptul că spiritul acestui Schuller – și orice națiune își are „șulerii” ei – își face apariția în toate legile guvernului. Or acești „șuleri” nu sunt indivizi, nu sunt persoane anumite, acești „șuleri” au devenit un sistem, sistemul acaparării capitaliste, al câștigului nelimitat; este goana după îmbogățirea repede și cu orice preț, este specula neînfrănată și fără scrupule.

Capitalismul a existat și înainte de război și războiul este copilul capitalismului; el s-a născut din capitalism, ca o consecință firească. Capitalismul a fost totdeauna sângeeros și urât, dar până la izbucnirea războiului a mai știut să păstreze o oarecare pudoare; caută să-și justifice metoda prin motive de ordin

moral și economic. S-a dat o tencuială nouă zidurilor clădirilor care constituie capitalismul. S-au pus perdele frumoase la ferestre, ca lumea să nu vadă ce se petrece înăuntru acestei clădiri. Acum s-a isprăvit. Astăzi, orice aparență de pudoare măcar a încetat! Spiritul noilor capitaliști ai societății capitaliste este spiritul lui Schuller. Dacă altădată s-a vorbit de o reformă agrară, atunci s-a avut în vedere o faptă revoluționară în interesul țărănimii. Astăzi, însă, această reformă reprezintă, în parte, o afacere pentru marii latifundiari și, în parte, un proces pentru desfeudalizarea pământului. S-au făcut legi ale chiriilor pentru protejarea chiriașilor și s-a spus: dacă cineva posedă o casă de mai înainte, nu are dreptul să ceară o chirie mai mare ca înainte. O casă nu este un obiect de speculă, ci se poate considera cel mult ca un depozit pus la Casa de Economie. Să fie mulțumit că cel puțin averea sa nu e depreciată, cum e cazul celor care au bani depuși la Casa de Economie. Și acum vine guvernul și spune: veți plăti întreit chiriile de până acum. Acesta este spiritul lui Schuller; aceasta este adevărata legătură între d-voastră și „șuleri”, pe care nu o puteți nega. D-voastră sancționați specula, legalizați camăta! Căci e curată camătă să scoți dintr-un capital de 100 000 [de] lei dobânzi ca și când ar fi un capital de 300 000 [de] lei.

Într-un timp în care se caută în toate statele de a se asigura locuitorilor dreptul elementar al omului civilizat de a ocupa o locuință, într-un asemenea timp d-voastre ne veniți cu legi care înseamnă pentru noi, ca să mă exprim moderat, un regres? În toate țările culturale, statul de mult a început să clădească, pentru că particularii, din cauza lipsei de numerar ce domnește actualmente, nu dispun de mijloace pentru a-și clădi case. Aici ne consfătuim asupra unor imperfecțiuni, după cum este și legea chiriilor o imperfecțiune. Sunt sigur că nici aici nu e mai bine ca la noi, în Bucovina, unde familiile se plimbă luni întregi din casă în casă, fără a se putea găsi adăpost. Am avut o lege a chiriilor, care nu era tocmai rea, ea a fost, însă, înrăutățită de către Centrală. Mai mult, ne mai vin mereu ordine noi, cu scopul de a proteja tocmai pe cei mai bogați. Băncile ocupă un număr de locuințe pentru dânsurile și noi nu avem nicio putere față de ele. Vă închipuiți oare că, dacă veniți cu asemenea legi, cu biruri asupra veniturilor mici, funcționarii și muncitorii vor accepta aceste legi ca trimise de la Dumnezeu? Puteți interzice greva de zece ori, puteți militariza tot, în zadar, căci foamea este un suveran mai mare decât guvernul cel mai despot și brutal, iar impunând pe funcționari și muncitori să plătească noile biruri, atunci vă veți trezi în fața unor noi cereri de sporiri de salarii din partea acestor funcționari și muncitori. La aceasta să vă gândiți de pe acum!

Pe lângă spiritul lui Schuller, mai domnește un alt spirit în guvernul nostru, spiritul militarist. Privit în mod superficial, acesta se trage încă din timpul războiului. Dar nu e totul. România, adică România cea nouă, trece de abia acum prin faza de transformare dintr-un stat feudal într-un stat capitalist și pentru aceasta are nevoie de ajutorul militarismului. Aceasta a dat naștere la legile excepționale dirijate contra muncitorilor, sub masca de legi muncitorești și care dau înapoi noile provincii cu decenii în urmă. Burghezia în nesaț, în voracitatea sa, vrea să înghită,

să devoreze tot, apucă cu lăcomie ce-i vine în cale, dar, în curând, o să-și strice stomacul, căci altceva e când exploatarea muncii omenești și acumularea capitalului are loc într-o perioadă universală a ordinii sociale capitaliste și altceva este când acest lucru se întâmplă într-un singur stat, care e situat în mijlocul altor țări penetrate de capitalism. Tot așa cum un stat, o comunitate socialistă, nu s-ar putea menține în mijlocul unor state capitaliste, tot așa este imposibil ca un stat care se află situat în mijlocul Europei supra dezvoltate să mai lucreze și astăzi cu învechitele metode de altădată. Acest lucru e imposibil din cauză că influențarea reciprocă a țărilor, legăturile dintre state sunt indisolubile. Pentru a putea, totuși, întrebuința câtva timp vechile metode ale capitalismului în față, burghezia în leagăn solicită ajutorul militarismului cu riscul chiar de a fi silită de a-și împărtăși domnia cu acest militarism. Și astfel ne este dat să vedem tragi-comedia că în această țară încep constrângerile capitalismului străvechi și răscopt, într-un stadiu când el se dezvoltă liber independent de legea liberei concurențe și de bunăvoința muncitorilor.

Statul burghez nu mai poate ieși din încurcăturile, contrazicerile și contrastele ce compun întreaga noastră viață publică. Lumea se indignează – Camera nu mai lucrează și nu vede cauzele adânci ale acestei stări de inactivitate. Guvernul încearcă, ca niște diletanți, ba aici, ba acolo, ba cu un lucru, ba cu altul, când cu Curtea Marțială, când cu Siguranța, când cu autoritățile administrative, se numesc comisii și se dizolvă, secretari generali se văd transformați în niște directori generali și cu aceste jucării copilărești guvernării cred că vor putea deveni stăpâni situației, vor putea învinge dificultățile administrative. Noi, care privim lucrurile dintr-un punct de vedere mai înalt, noi, care, deocamdată, rămânem pasivi în acest conflict, noi știm prea bine – cauzele lucrurilor ce se petrec trebuie să le căutăm cu mult mai adânc.

Și, dacă vorbim de d-nii guvernării, nu avem în vedere guvernul, întâmplător astăzi la cârmă. E posibil că un alt guvern să numere între membrii săi un ministru de Interne mai amabil și un ministru de Comunicație care nu se mărginește numai la semnarea actelor ce i se supun, zicem că e posibil, însă, nu sigur. Sigur este că niciun guvern burghez nu va reuși să rezolve dificultățile interne, căci aici e vorba de o criză a statului burghez însuși, a societății burgheze în genere. Aceasta nu înseamnă, însă, că orice guvern burghez trebuie să fie așa de reacționar ca cel actual. Poate să ne vină unul care, din nefericire, să fie și mai reacționar, care să fie, ca să mă exprim așa, conștient reacționar, înzestrat cu un deosebit talent reacționar, dar poate să ne vină și unul care să țină seama de tendințele și împrejurările momentului până la un anumit grad. Bineînțeles, numai până la un anumit grad. Guvernul actual, însă, caută să-și ascundă incapacitatea sa sub mantaua reacțiunii. El ne-a adus, ca o ultimă inovație, starea excepțională și cenzura. În ultimul timp, s-a luat chiar măsura de a nu mai lăsa să intre în țară niciun ziar social-democrat. Întocmai ca și când, prin asemenea măsuri, ar putea să oprească spiritul vremii ca să-și facă drumul!

Dacă în comisie am făcut o serie de propuneri, tinzând la o îmbunătățire a situației funcționarilor de stat, dacă noi, social-democrații, facem propuneri pentru îmbunătățirea legilor existente oricând și oriunde, aceasta nu o facem în scopuri de a produce agitație, cum crede d-l [D. R.] Ioanițescu, care nu e în stare de a face distincție între „de a face politică” și „de a forma un partid politic”, noi vrem ca aceste ameliorări să se adopte în interesul poporului muncitor, ca situația lui să se îmbunătățească, să se ușureze. Noi vrem ca omenirea muncitoare să trăiască mai bine chiar de pe acum în societatea capitalistă de azi, pe cât e posibil natural, ca ei să-i îmbunătățească soarta într-o asemenea societate, căci nu este adevărat că trebuie să le meargă atunci rău, după cum le merge în țara noastră.

Clasa conducătoare de la noi își închipuie că a făcut cine știe ce ispravă mare, că a dat dovadă de mare democrație dacă a contribuit la instalarea societății capitaliste în locul sistemului oligarhico-feudal de până acum. Tot meritul ei constă că sunt urmașii părinților lor, și nici măcar urmași prea talentați, căci ei îndeplinesc numai obligațiile firești impuse de timpul lor, și aceasta numai imitând faptele ce se petrec aiurea în mod automat. Și, dacă ne numiți antinaționaliști, în mod greșit, căci internaționalism nu este antinaționalism, atunci d-voastră sunteți antinaționali în cel mai rău sens al cuvântului, căci toate proiectele d-voastre de legi sunt copiate după cele străine și unicul lucru național ce l-ați inovat este instituția. Noi cerem să ne acceptați propunerile. Iar dacă nu o faceți prin aceasta, faceți agitație pentru noi. Noi vă arătăm numai calea evoluției liniștite; dacă nu veți merge pe acest drum, atunci nu trebuie să aruncați asupra noastră răspunderea evenimentelor viitoare. Aceasta o spunem numai pentru că, cu ocazia cersei noastre cu bolșevicii, s-a vorbit atâta pe seama noastră, atribuindu-ni-se iluzia că reformele pot să aducă socialismul. Aceasta nu e părerea noastră.

Reformele pot avea efectul de a ridica clasa muncitoare din punct de vedere material și cultural, însă niciodată nu vor putea desființa antagonismul dintre clase. Lupta de clasă n-am inventat-o noi. N-aveți decât să aruncați o privire în istorie și veți vedea că și societatea burgheză este produsul Revoluției Franceze, actul politic care a încheiat lupta de clasă dintre feudalism și burghezie. Între noi și bolșevici există mari deosebiri de păreri asupra metodelor și a drumului care duce la socialism. Totuși, bucuria d-voastre răutăcioasă, din cauza sciziunii ce s-a produs în mișcarea muncitorească, nu va dura mult timp. Tocmai persecuțiile în curs vor aduce o reunire în clasa muncitoare, care se va convinge că munca noastră liniștită și sistematică o va aduce încet, dar sigur, spre țintă. D-voastre credeți că prin aceste persecuții veți putea opri statornicirea unei ordini noi. Fără să fi avut o revoluție în această țară, avem de îndurat toate spaimile contrarevoluției, ale terorii albe. Prin faptele d-voastre, ne dovedeți [următoarele]: Constituția rămâne în picioare numai atâta timp și întrucât ea convine clasei stăpânitoare. Este deja semnificativ că aici, în Cameră, domnește de luni de zile starea excepțională, astfel încât excepția a devenit regulă. Același lucru cu libertatea presei, care se respectă numai față de presa capitalistă, pe când nouă ni se cenzurează până și criticile pe care le aducem

proiectelor de lege. Cenzura este întotdeauna stupidă și răutăcioasă, dar chiar stupiditatea și răutatea trebuie să aibă o margine. Contrar tratatelor de pace, oamenii care au dreptul la cetățenie română sunt izgoniți din țară, pe câtă vreme alții, care renunță de bună voie la acest drept și vor să emigreze, trebuie să aștepte luni de zile până ce li se dau pașapoartele. În conformitate cu hotărârile Tratatului de Pace, toți austriecii și ungurii, care, în momentul unirii, au avut domiciliu permanent în Bucovina, în mod automat au devenit cetățeni români. Cu toate acestea, unele autorități din Bucovina recunosc numai acele persoane ca cetățeni români care sunt născute în Bucovina sau au căpătat indigenatul. Toți ceilalți sunt considerați ca supuși numai, iar nu și ca cetățeni. Localurile uniunilor muncitorești sunt mereu menținute închise, iar în locul unei amnistii radicale nu vedem decât comutări de pedepse. Și astfel constatăm că: fie că prelungiți starea excepțională sau nu, clasa muncitoare trăiește, de fapt, într-o veșnică stare excepțională. Vina acestei stări [de lucruri] nu o poartă guvernul întâmplător de la cârmă, ci ordinea socială pe care o reprezintă.

Nu este o simplă întâmplare că în dosul fiecărui partid burghez se ascunde o bancă. Băncile sunt sufletul ordinii economice capitaliste și dacă astăzi Banca Românească, Banca Țărănească și Banca Marmorosch Blank se combat între ele, mâine, când va fi vorba să lupte contra clasei muncitoare, se vor uni toate. Și, dacă d-l ministru de Externe [Take Ionescu] s-a exprimat aici că din țările din Orient, România este țara unde minorităților le merge cel mai bine, atunci are dreptate și ar fi putut să includă și Polonia în aceste state, însă este oare ambiția România să rămână un stat oriental? Noi, cei din noile provincii, nu vrem să fim orientalizați, noi vrem ca România căreia îi aparținem noi să nu rămână un stat balcanic, ci să devină un stat european. De aceea noi măsurăm lucrurile cu altă măsură și cerem ca să înceteze, în fine, acea concepție, cum că li s-ar face minorităților o pomană dacă în teorie sunt tratate egal cu ceilalți locuitori ai țării. Minoritățile nu au drept de a fi considerate ca cetățeni neaoși ai țării și tratați ca atare. Și pentru aceasta e nevoie ca să fie reprezentați în toate corporațiile și instituțiile, în proporție cu adevărata lor forță, ca să-și rezolve în mod autonom toate chestiile lor culturale și ca să aibă școlile lor proprii. Aceasta este egalizarea. De fapt, nu s-a ținut cont nici măcar de Tratatul de Pace, căci ceea ce funcționează sub marca de fabrică a unui corp didactic național este o monstruoasă pedagogică, prin care în special națiunii evreiești i se răpește dreptul de a avea școlile ei naționale.

Și, în același fel, după cum se tratează națiunile, sunt tratate și provinciile. Am mai vorbit odată în această chestie și nu pot decât să repet că o unificare mecanică are darul de a opri unirea mai mult, în loc să o avanseze. Și mai repet că prin unificare nu trebuie să înțelegem aplicarea legilor și [a] metodelor din Regat asupra tuturor provinciilor, după cum se practică acum. Aceasta nu înseamnă unificarea dacă, de pildă, un oarecare domn Petrescu e numit ca șef al Direcțiunii de Finanțe în Bucovina, care debutează prin a scoate la pensie unii funcționari vechi și rutinați, iar pe alții, tot așa, îi trimite în niște posturi ridicole și în urmă ia

toate actele existente, le azvârle în pod și astfel dăunează statul cu multe milioane de biruri neplătite. Dacă vă mai spun că activitatea acestui domn Petrescu a fost criticată în multe articole de jurnale, atunci puteți vedea și înțelege frica de unificare de acest fel care domnește. Dacă înainte funcționarii au fost pensionați, atunci au știut că, după o viață tot așa de bogată în muncă, ca și în privațiuni, acum cel puțin vor fi feriți de foame. Actualmente, însă, pensionarii sunt expuși celei mai îngrozitoare mizerii, și, dacă d-l ministru al Finanțelor [Nicolae Titulescu] vrea să facă o operă într-adevăr valoroasă, atunci ar trebui să scoată o lege a pensiilor, de urgență, prin care pensionarii să fie feriți de foame. În conexiune cu aceasta, trebuie să vă amintesc și de invalizii și celelalte victime ale războiului. Pe câtă vreme în biroul central sunt automobile, acești nenorociți sunt lipsiți de proteze. Prin desființarea oficiilor județene (Bezirksämter), acești invalizi nu mai au unde să se ducă, ca să ceară sfat și concurs, care odinioară le-a fost dat de [către] aceste oficii. Căci nu putem să cerem ca cercul de recrutare să se ocupe și de ei.

O altă plângere foarte serioasă, pe care trebuie să o fac, este bătaia din partea jandarmilor. Trebuie să admit că [și] comandantul garnizoanei din Cernăuți este destul de sever cu jandarmii care bat populația și că aceasta e protejată de dânsul. Și trebuie să vă spun că se va mai întâmpla o nenorocire, căci populația noastră nu este obișnuită cu o asemenea purtare și nici nu o va mai suporta mult timp.

Însă n-avem să ne plângem numai de samavolnicie, absolutism și persecuții fără margini față de muncitori, ne plângem că mica noastră industrie e cu desăvârșire sugrumată, nimicită. În stațiunile de gară sunt depuse lemne pentru sute de milioane și nu pot fi încărcate. Cu toate că antreprenorii au posibilități de vânzări și câștiguri strălucite, totuși vor să concedieze muncitorii și să-și constrângă industriile la minimum, pentru că nu mai dispun de loc pentru depozitarea mărfurilor. Și așa este cu totul și orișice.

Dezorganizația în viața publică omoară economia noastră și dacă mai rămâne ceva, aceasta se nimicește de către sistemul vamal și suntem greu loviți în orice ramură și în toate de dările și impozitele indirecte. Îngrijirea socială se menține numai în baza unor venituri întâmplătoare, timbre, în loc să dispună de sume fixe. Ne-ar interesa foarte mult să vedem o socoteală a acestor venituri și cum au fost întrebuințate. Ceea ce am putut afla până acum este că medicamentele trimise de către Ministerul Muncii pentru Casa de ajutor a bolnavilor sunt cu mult mai scumpe decât cele cumpărate din comerț. În asemenea împrejurări, nu este de mirare că populația se sfiește de îngrijirea și ajutorarea statului, care este lucrul cel mai firesc. Sfiala aceasta devine mai mare acum, când circulă atâtea zvonuri asupra celor petrecute la aprovizionare. Îmi închipui în ce hal trebuie să fie acest serviciu, că ați găsit necesar să arestați cinci deputați pentru a deturna atenția publică de acolo.

Acum, câteva cuvinte relativ la bugetul însuși. El este, bineînțeles, bugetul unui stat de clase și de aceea noi, social-democrații, îl dezaprobăm. Îl dezaprobăm, în special, pentru că este bugetul unui guvern a cărui notă dominantă este nimicirea

tuturor libertăților constituționale și a mișcării muncitorești. Dar, abstracție făcând de toate acestea, trebuie să-l declinăm din cauza construcției sale financiare. Dacă este semnificativ că mijloacele pentru ajutorarea socială provin din niște timbre și din biruri din comunicație, aceasta devine și mai dubios prin faptul că aceste cheltuieli s-au redus mult. Un stat modern, chiar dacă e capitalist, trebuie să-și întrebuințeze cea mai mare parte a veniturilor sale pentru școală și alte scopuri sociale. La noi tocmai aceste două ramuri ale administrației sunt tratate cu mai multă vitregie. Cheltuielile pentru siguranță au ajuns la o cifră fantastică, cu toate că această instituție se potrivește mai mult pentru un stat oriental despot, decât pentru un stat capitalist. Această instituție a devenit de mult un stat în stat, care nu salvgardează siguranța statului, ci își întinde spionajul până și în intimitatea vieții particulare și care inventează crime, când nu le găsește. Cât timp va ființa această instituție, nu poate fi vorba măcar că [această] Constituție există pentru individ. Căci siguranța stă în practică deasupra Constituției și [a] legii.

Această instituție trebuie desființată și, în schimb, trebuie organizată poliția. Tot așa și serviciul sanitar trebuie cu totul reorganizat. Cu cât o țară este mai necivilizată, cu atât necesită mai mulți medici și spitale. Starea de azi este o stare imposibilă. Iar dacă ministrul Finanțelor [Nicole Titulescu] crede că cine știe ce ispravă a făcut că a acoperit cheltuielile publice, atunci se face ridicol. Atunci bugetul a devenit un buget fictiv, căci suprimările nu pot dăinui. Eu înțeleg intențiile ministrului de Finanțe. El vrea să o sfârșească cu o gospodărie îndatorată. Acest lucru e bun; nu trebuie, însă, să se facă în contul sănătății publice. Nu se poate admite să se suprimă cheltuielile pentru combaterea tuberculozei, a pelagrei și a sifilisului, fără altele, cum se face la noi. Aceasta e o greșeală chiar din punct de vedere economic, căci bolnavii vor costa mai mult decât prevenirea bolilor.

Problema se înfățișează astfel: industrializarea țării trebuie sprijinită, fără a micșora satisfacerea imediată a celor mai iminente nevoi. Însă ce se întâmplă? Articolele de primă necesitate sunt impuse de niște taxe vamale enorme și, pe de altă parte, importul articolelor de lux în imense cantități se admit[e] mai departe. Ați venit cu un nou tarif vamal, care scumpește și mai mult viața, anume zahărul. Prețul e de șase lei, iar taxa vamală de șase lei; zahărul nu e un lux. Dacă am hotărât o lege pentru construcție, tariful vamal împiedică refacerea țării. Ați impus cu taxe mari fierul. [...] Iar fier lipsește. Speculanții particulari și o politică financiară greșită se completează unii pe alții și contribuie la scumpetea mereu crescândă și la deprecierea leului nostru. De o organizare a exportului, o eliminare a speculanților, de o mărire a monopolurilor statului, nici vorbă nu poate fi de toate acestea.

Deci tabloul care ni se prezintă este următorul: în politică – reacțiune; în economie – prăbușirea; din punct de vedere cultural – creșterea criminalității. Acesta, d-lor, acesta este bilanțul guvernului d-voastră! Mulți, foarte mulți, nu înțeleg rostul mișcării muncitorești și, de aceea, fără ca după clasa socială căreia îi aparțin să aibă un drept pentru aceasta, o întâmpină cu ură. Ei trebuie să înțeleagă

că masele, chiar în România, trebuie să înceteze de a fi instrumentate fără voință și fără gândire. Aceasta este ceva nou în istoria României, dar aceasta este și garanția că o Românie nouă va fi creată, care va adăposti în granițele sale, în locul reacțiunii, a[l] prăbușirii și analfabetismului, libertate, civilizație, avuție.

D-voastră vă iritați când se vorbește de luptele de clasă și nu recunoașteți că este cea mai înaltă idee morală care activează aceste lupte de clasă. Și în fața reacțiunii mondiale și a reacțiunii din țara noastră, în special, închei cu cuvintele pe care nemuritorul [Jean] Jaurès le-a exclamat în Catedrala de la Basel: „Noi reprezentăm toate forțele morale din lume, iar, dacă odată va suna ceasul tragic când ar trebui să ne sacrificăm pe noi înșine, această idee ar trebui să ne întărească și să ne sprijinească. Nu numai din vârful buzelor noastre, nu, din adâncul sufletului o spunem azi, suntem gata pentru orice sacrificiu!” Aceasta este ceea ce trebuie să zicem astăzi și de aceea e numai firesc că votăm în contra bugetului.